

ISSN 2309-9763

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАНУ УКРАЇНИ

**Педагогічна освіта:
теорія і практика**

Збірник наукових праць

Випуск 22 (1-2017)

Частина 2

м. Кам'янець-Подільський
2017

<i>Olesia Martina</i>	DEVELOPING JUNIOR PUPILS' CONNECTED SPEECH WHILE TEACHING THEM READING AND WRITING.....	258
<i>Vitalii Matsko</i>	UKRAINIAN SCHOOL IN EMIGRATION: PROBLEMS OF NATIVE LANGUAGE TEACHING IN PRIMARY SCHOOL	262
<i>Nataliia Mieliekiestseva</i>	TECHNOLOGIES OF DEVELOPING JUNIOR PUPILS' CONNECTED SPEECH.....	267
<i>Tetiana Olynets</i>	INTERACTIVE EXERCISES AT ENGLISH LESSONS IN PRIMARY SCHOOL.....	273
<i>Svitlana Palamar</i>	THE FORMATION OF LITERARY COMPETENCE OF SECONDARY SCHOOL PUPILS USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES	277
<i>Oleksandr Pasichnyk</i>	THE SYSTEM OF EXERCISES AND TASKS WITHIN AN ELECTIVE COURSE «ENGLISH FOR BUSINESS COMMUNICATION»	283
<i>Olena Pasichnyk</i>	TEACHING ESP TO NON-LINGUISTIC STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	289
<i>Tamara Polonska</i>	THE ESSENCE OF COMPETENCE-ORIENTED FOREIGN LANGUAGES TEACHING AT PRIMARY SCHOOL.....	294
<i>Anzhelika Popovych</i>	THE DISCIPLINE «STYLISTICS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE»: SUBJECT AND OBJECT OF STUDY	301
<i>Tetiana Rybak</i>	DIDACTIC COMPONENTS IN THE TEXTBOOKS IN UKRAINIAN LANGUAGE FOR PRIMARY SCHOOL OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF WESTERN DIASPORA ...	306
<i>Kateryna Rudnitska</i>	THE IMPACT OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES ON FORMATION OF POSITIVE MOTIVATION WITHIN FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	311
<i>Iryna Sadova, Nataliia Mural</i>	THE DETECTION OF JUNIOR PUPILS' VIOLATION OF WRITING	317
<i>Nataliia Tretiak</i>	DEVELOPMENT OF JUNIOR PUPILS' COMMUNICATIVE COMPETENCY IN THE PROCESS OF LEARNING VOCABULARY	322
<i>Anastasiia Trofymenko</i>	THE ADVANTAGES OF MOBILE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE...327	
<i>Olha Yatsuk, Tetiana Kravchuk</i>	INTERACTIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' ORTHOGRAPHIC COMPETENCE	332

3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

Nowadays the prior attention is paid to interactive learning technologies that form the outlook, cultural values, the ability to learn independently and think critically.

Mostly the increase of the learning process can be achieved by using the latest innovative technologies, including interactive learning technologies, transforming a traditional lesson into interactive.

The use of interactive technologies requires certain demands to the structure of lessons. As a rule, the structure of such lessons consists of five elements: motivation; announcement, presentation of topics and expected learning results; providing the necessary information; interactive exercises; summing-up, evaluation of results.

An interactive exercise is the central part of the lesson. Its purpose is learning, achievement of results. The interactive part of the lesson should take about 50-60% of time at the lesson. Such regulations and a sequence of interactive exercises are obligatory: instruction, unification into groups and (or) casting, carrying out a task, presentation of results of the exercise.

An important aspect of the successful implementation of these processes is the necessity to revise and clarify certain established views on teaching aids of a school subject «Foreign Language».

It is advisable to use the most effective and personally-oriented interactive exercises («Microphone», «Snow ball», «Group work», «Ring of ideas», «Chain», «Merry-go-round», «Unfinished sentences», «Work in pairs», «Brainstorming», «Role play», «Associative bush», «Aquarium») at English lessons for primary school children, systematized by thematic material and age composition of pupils.

So, one of the effective means of learning is an interactive exercise that is able to stimulate communicative, cognitive and creative activities of primary schoolchildren. Using interactive exercises at English lessons in primary school promotes activation of thinking, knowledge and skills of primary school children, development of communication skills, achieving high results of training activities, the implementation of reverse contacts.

Key words: *interactive exercise, interactive technology, lesson, communication, learning activities, methodology, thematic material.*

УДК: 373.5.016:821.161.2.09

Світлана Паламар
Svitlana Palamar

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

THE FORMATION OF LITERARY COMPETENCE OF SECONDARY SCHOOL PUPILS USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

У статті розглянуто проблему змісту і методів формування літературної компетентності учнів середніх класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Ефективне навчання можливе лише за умови створення такої організації діяльності, за якої враховувалася б специфіка викладання предмета.

Ключові слова: компетентність, компетенції, читацька компетентність, літературна компетентність, художній текст, інформаційно-комунікаційні технології.

Основними стратегічними напрямами освітньої практики сьогодні є засади особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту освіти. Ці підходи становлять основу Державного стандарту базової загальної освіти та програм, зокрема в галузі «Мови і літератури» і реалізуються шляхом формування ключових (надпредметних) і спеціальних (предметних) компетентностей.

Поняття ключових компетентностей розроблено вітчизняними і зарубіжними вченими (Н. Бібік, В. Болотов, І. Гудзик, Д. Даніел, І. Єрмаков, І. Зимня, В. Кальней, Д. Равен та ін.). Вони розглядаються як комплекс способів діяльності, засвоєних на різних предметах та на різних вікових етапах, формують у дитини узагальнені способи діяльності, які можна застосувати в будь-якій діяльності, незалежно від предметної сфери. Ці узагальнені способи – компетентності – поділяються на компетенції.

Ключові компетентності виявляються в готовності людини застосовувати засвоєні знання, навчальні вміння і навички, способи діяльності для вирішення практичних, пізнавальних, комунікативних завдань. Вони затребувані в різних видах людської діяльності і свідчать про якість освіти.

Метою пропонованої статті є визначення змісту і методів формування літературної компетентності учнів основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Методика вивчення української літератури з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій репрезентує собою співіснування знань з предметних дисциплін і практичних умінь на основі мікропроцесорної техніки. Самоактуалізація читачів, яка можлива в умовах вивчення української літератури з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій дасть змогу учням пізнати світ душі створених автором образів, сприятиме абстрагуванню від відомих поглядів на будь-яку літературну подію, дасть змогу висловлювати власну думку з приводу прочитаного, оцінити вартість художнього твору.

Ефективне навчання можливе лише за умови створення такої організації діяльності, за якої враховувалася б специфіка викладання предмета. Маємо на увазі літературну діяльність школярів і проблеми, що виникають у них під час формування навичок спілкування з художнім твором, убачаємо, що важливе місце в їхньому розв'язанні можуть посісти організаційно-методичні умови, за яких навчання стане успішним:

- забезпечення багатовекторної траєкторії навчальної діяльності учнів, індивідуалізація змісту освіти, доступ до комп’ютерної техніки;
- забезпечення гармонійного розвитку свідомої, високоосвіченої, життєво компетентної, творчої особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення, готової до життя та праці в інформаційному суспільстві;
- установлення зв’язку соціального партнерства та співробітництва між учителем та учнями засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

З цією метою доречно організувати вивчення літератури з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій, під час якого характерними є взаємозв’язки між учителем, групами учнів та їх лідерами, що виникають у процесі діяльності з наступною появою літературної компетентності в школярів.

Цілісне чуттєве сприйняття, орієнтування в комунікативно-мовленнєвих ситуаціях, володіння різnobічним мисленням, спілкування з художнім твором за посередництва засобів інформаційно-комунікаційних технологій передбачає переорієнтування на пошуково-дослідницьку діяльність, під час якої школярі демонструватимуть своє світосприйняття, індивідуалізацію вивчення предмета літератури. Оновлені методичні підходи сприятимуть формуванню особистості з гнучким розумом.

Одним із таких убачаємо – диференційований. Цей підхід у навчанні літератури обумовлюється урахуванням індивідуальних особливостей учнів-читачів, підвищенням рівня мотивації їхньої творчої читацької діяльності, створенням ситуації успіху. Завданням такого підходу убачаємо у відчутті потреби суб’єктами навчальної діяльності вдосконалювати свої навички

роботи з текстом художнього твору за посередництва інформаційних засобів, зосереджені уваги до особистості кожного учня (урахуванні інтересів школярів, їхніх психологічних, індивідуальних особливостей, рівнів оволодіння навичками читацької діяльності, розумових здібностей), розкриті потенційних навчальних можливостей.

Наступний підхід – творчий, який передбачає використання знань і читацьких умінь на новому рівні. У його основі діяльність, оскільки процес організації навченості учнів-читачів має бути продуктивним. Створення нового продукту – прояв нестандартності, який майже не знаходить місця в навчальному процесі, а також є способом підвищення інтересу до навчання. Усвідомлення учнями мети, розробка плану дій, робота за планом, оформлення задуму, подання результату призводить до здобуття навичок у читацькій діяльності. Таке навчання приносить естетичну насолоду, збуджує інтерес.

Однією з обов'язкових ознак літературно-компетентної особистості є творчий підхід у використанні знань, формування творчої особистості на основі інформаційної компетентності, яку учень набуває в урочний і позаурочний час, що стане в нагоді протягом усього життя. Провідним завданням учителя є, зацікавити учнів предметом літератури через створення освітнього середовища, враховуючи їхні індивідуальні здібності й нахили.

Розуміємо під середовищем інформаційного навчання – освітній простір, у якому розвивається гнучкість мислення учнів, відбувається формування якостей і вмінь, необхідних сучасній людині, до яких належать: медіаграмотність, критичне мислення, гнучкість поглядів, здатність до вирішення творчих завдань, готовність усвідомлено працювати самостійно, в парі, групі.

Виокремлені підходи щодо організації навчально-виховного процесу доповнюють один одного.

Визначальну роль відіграє здатність учнів працювати з літературним матеріалом різного характеру, уміння використовувати здобуті знання для розв'язання самостійно визначеного навчального завдання з літератури. Високий рівень пізнавальних здібностей, успішне оволодіння знаннями й навичками роботи з художнім твором є своєрідним захистом від набуття зайвої інформації, нервового напруження. Інтерпретація тексту – це дослідження тексту по вертикалі, виявлення глибинних підтекстових значень, авторської оцінної позиції, з'ясування того естетичного ефекту, що виникає від взаємодії художніх засобів. Основним прийомом є пошук синтезуючого початку в системі цих засобів, тобто не лише розгляд загальної образності, а насамперед аналіз ключових творів і фігур [1, с. 42].

Міркування про пізнавальний компонент читацької діяльності учнів дали змогу виокремити такі етапи роботи над художнім твором, використовуючи метод проекту:

- студіювання тексту твору;
- аналіз і синтез художнього твору;
- виникнення ідеї дослідницької діяльності;
- планування читацької діяльності, проектування, творчість;
- зусилля, спрямовані на саморозвиток;
- прогнозування резульватів;
- уміння розподіляти час;
- співвіднесення теоретичних відомостей з практичною діяльністю.

Поступовий перехід від однієї складової до іншої дає змогу учням зrozуміти внутрішній світ героя, причинно-наслідкові зв'язки, сюжетні лінії, ідейно-тематичну спрямованість художнього твору [4]. Окреслені процесуальні частини орієнтовані на реалізацію творчих здібностей.

Умови успішної діяльності учнів-читачів цілком залежать від майстерності вчителя. Урахування ним вікових особливостей учнів, вчасна допомога, толерантне ставлення, створення ситуації успіху, діалоговий характер читацької діяльності, заохочення, відповідність завдань індивідуальним особливостям дітей сприятиме появі літературно компетентного читача, який здатний критично мислити, аргументовано висловлювати думки. Рівень інтелектуальних здібностей, знання тексту твору, самостійність у здобутті знань, виявлення бажання пізнавати

нове, відповідальність за виконання завдань, використання інформаційних засобів, усвідомлення мети читацької діяльності, зовнішня і внутрішня мотивація, адекватна самооцінка своїх здібностей і можливості їхньої реалізації, позитивні емоції, мислення, можливість обирати ступінь складності забезпечують діалоговий характер навчання, становлення емоційно-вольової сфери.

Потреба чуттєвого сприйняття, взаємодії з художнім твором, орієнтування в комунікативно-мовленнєвих ситуаціях, володіння різnobічним мисленням, творчою уявою є актуальною сьогодні. Зміна самосвідомості, самооцінки забезпечується засвоєнням нової інформації, набуттям досвіду практичної діяльності, реалізацією планів, переконанням у цінності того чи іншого художнього твору. Стимулювання внутрішнього діалогу учня з героями творів, надання можливості розширювати кругозір читачів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток творчих здібностей учнів дає змогу кожному учневі відчути себе індивідуальністю. Потрібно сформувати в учнів розуміння необхідності використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі отримання художніх творів і знайомства з життєвим і творчим шляхом митців, розвитку творчих здібностей, інформаційної грамотності та культури, використання теоретичних знань у практичній читацькій діяльності. Традиційно науковці виокремлюють зовнішню і внутрішню мотивацію. До зовнішніх мотивів можемо віднести самоствердження через позитивну оцінку, почуття обов'язку, схвалення дій учителем, однокласниками, батьками, оточуючими. Внутрішня мотивація – отримання нових знань, підвищення самооцінки.

- Основні завдання уроку вбачали у:
- формуванні літературної, інформаційної компетентності учнів;
- розвиткові творчих здібностей читачів;
- підвищенні мотивації суб'єктів навчальної діяльності;
- позитивних зрушень у бік використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення рівня читацької діяльності учнів.

З метою реалізації окреслених завдань можна розробити таку систему уроків, що спирається на сучасні положення з психології щодо сутності розвитку особистості, теоретичні положення з методики викладання літератури, культурологічний, диференційований, особистісно зорієнтований, особистісно діяльнісний, компетентнісно зорієнтований та цільовий підходи до пізнання педагогічних фактів, явищ і процесів; використання інформаційних засобів, ресурсів Інтернету.

Урок вивчення життєвого і творчого шляху письменника

I. Вступне слово-звернення вчителя до учнів-читачів.

Розв'язування кросворду, що відкриває ім'я письменника, робота над епіграфом.

II. Орієнтаційно-прогностична лінія літературної освіти.

Демонстрація портрета на екрані комп'ютера.

III. Проектно-операційна лінія літературної освіти.

Заочна подорож, експедиція, екскурсія до рідних місць письменника, відвідування віртуальних музеїв. Робота з базою даних, джерелами Інтернет; подання результатів пошуково-дослідницької діяльності учнів у вигляді презентації, панорами подорожей письменника, альманаху з репортажем, ментальних карт (будуться навколо центрального поняття, теми та ідеї утворюють гілки, на яких розташовані асоціативні образи, ключові слова), покадрова розробка мікрофільму про життєвий і творчий шлях письменника.

IV. Рефлексивно-корективна лінія контролю літературної освіти

Тестування на знання та усвідомлення основних віхів життя та творчості письменника.

V. Заключне слово-епілог словесника

Демонстрація вшанування пам'яті видатної людини (фото меморіалів, пам'ятників, грошових одиниць, зразків філателії, репродукцій картин...) Прослуховування спогадів про митця.

Урок вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ

I. Вступне слово-звернення вчителя до учнів-читачів:

Перегляд відеоряду, запису сцени з твору, духовно-мистецької події.

II. Орієнтаційно-прогностична лінія літературної освіти.

Демонстрація предметно-речових деталей.

III. Проектно-операційна лінія літературної освіти.

Укладання літературознавчого словника. Аналіз і коментар стильової манери письменника, споглядання мікрофільмів з тлумаченням явищ, музичний супровід до коментаря вчителя.

IV. Рефлексивно-корективна лінія контролю літературної освіти, читацького досвіду учнів.

Робота з електронними словниками, посібниками, енциклопедіями, базою даних, джерелами Інтернет. Розгляд ілюстративно-мистецького матеріалу, прослуховування музичних творів. Робота з художнім твором. Розкодування символів, художніх деталей. Аналіз і коментар стильової манери письменника.

V. Заключне слово-епілог словесника.

Створення, добір символів, демонстрація ілюстративного матеріалу, схем, моделей, створених учнями протягом уроку, що пояснюють літературні явища, жанри, угрупування, стильові течії, художні методи тощо.

Було запропоновано посилання на українські пошукові системи та каталоги, культурно-освітні ресурси (сайти бібліотек, методичні матеріали з різних галузей літературознавчої науки, енциклопедії, колекції рефератів), довідкові ресурси, комбіновані ресурси, програмові педагогічні комплекси, мультимедійні видання, аудіокниги.

На уроках літератури можна використовувати такі інформаційні засоби як: комп'ютери, програвач DVD-дисків, сканер, принтер, проектор, засоби зв'язку з Інтернет, сенсорні дошки, фотоапарат, телевізор, веб-браузер для перегляду веб-сайтів, архіватори, бази даних, електронні енциклопедії, CD, DVD; програмне забезпечення: програми для перегляду і створення презентацій, публікацій, мультифільмів, мікрофільмів, ілюстративного матеріалу, текстовий редактор тощо.

На уроці, використовуючи метод проекту, можна розпочати із розподілу обов'язків, ролей на добровільній основі, урахування компетенцій кожного учня, організаторських здібностей лідерів, можливостей сприйняття інформації, досвіду роботи з інформаційними джерелами, творчих обдарувань кожного читача. Вчитель повинен спрогнозувати міжособистісні стосунки, що виникали в процесі співробітництва, враховувати можливості школярів. Наступним етапом є пропозиція щодо вибору джерел інформації, колективне обговорення терміна виконання, оцінювання проектної діяльності, пропозиції, гіпотези, самостійна змістово-пошукова робота учнів, збір матеріалу, що дає змогу отримати відповіді на запитання, його діагностика.

Читацька діяльність учнів залежала від обрання типу проекту, уміння спланувати майбутню діяльність учнями, пропозицій варіантів проектів, передбачень результатів учнями-читачами. Допомогою в сприйнятті оцінюванні твору стали вислови видатних людей. Результати читацької діяльності втілились у колажах (кольорові схематичні зображення основних моментів, наприклад, з життя і творчої діяльності письменника), схемах, письмових висловлюваннях; використанні фотоматеріалів, скануванні намальованих учнями ілюстрацій; що стали допомогою в проведенні паралелей між минулим і сучасною дійсністю; передачі розуміння символічних образів, сюжетних ліній твору засобами образотворчого мистецтва, створення галереї образів з подальшою демонстрацією. Учні, які виконували завдання, повинні брати участь у проектній діяльності, демонструючи вміння аналізувати, інтерпретувати художній твір, розуміти підтекст, акумулювати досвід роботи з літературною інформацією, надавати естетично-мистецьку оцінку художньому твору, визначати ідейно-тематичну спрямованість. Крім того, виконання завдань передбачало виявлення творчих здібностей, здатність до співробітництва, самооцінювання, самовдосконалення, самокорекції.

Отже, щоб література здійснювала свою виховну роль, треба виробити у людини вміння читати художні твори, належним чином сприймати дійсність, відображену в художній формі, сформувати прагнення брати приклад з позитивних героїв. Нині стоїть завдання побудувати навчально-виховний процес таким чином, щоб розвивати в учнів пізнавальний інтерес, вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в потоці інформації. Усе це актуалізує питання формування уважного читача з розвинутими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, виваженої оцінки, обстоювання власної думки, при цьому врівноваживши у своїй свідомості інші точки зору на предмет обговорення.

Список використаних джерел

1. Борисюк І.В. Роль тексту на шляху формування комунікативності учнів / І.В. Борисюк // Мовознавство. – 1998. – №1. – С. 41-54.
2. Зимняя И.А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический аспект) / И. А. Зимняя // Высш. образование сегодня: реформы, нововведения, опыт: журнал. – 2006. – N8. – С. 20-26.
3. Степанишин Б.І. Нові підходи до викладання української літератури / Б.І. Степанишин // Дивослово – 1995. – №1. – С. 44-46.
4. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник / Г.Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с. – (серія «Альма-матер»).

The article shows the problem of the content and the literary competence formation using information and communication technologies at secondary school.

Education can be effective only if it is organised taking into account the specificity of teaching the subject.

One of the main features of literary-competent person is the creative approach of knowledge using, the creative person formation on the basis of information competence that the pupil takes at training time and overtime. This would be useful for all our life.

The teacher's leading task must be making the literature subject interesting for pupils. The way for this is creating an educational environment consisting of from their individual abilities and preferences.

The information educational environment is the educational space, which improves the flexibility of pupils' mind, the formatting features and skills necessary to modern human (media literacy, critical thinking, flexibility views, the ability to solve creative problems, willingness to independent meaningful work, work in pairs and in groups).

The literature carries out its educational role in the developing the human ability to read literary works, perceive the reality correctly, to form the desire to follow the positive heroes.

An actual task is to build the educational process directed on the development of cognitive interest of students, the ability to self-replenish their skill to navigate in the information stream.

Another topical issue is the formation of a careful reader with advanced creative, intellectual, cognitive abilities. This reader maximally close to the author's intention, critically and objectively put marks, defends their own ideas, but keeps in his mind other subjective points of views on the subject, while processing the literary work.

Key words: competence, competence, competence readers, literary competence, artistic text, information and communication technology.